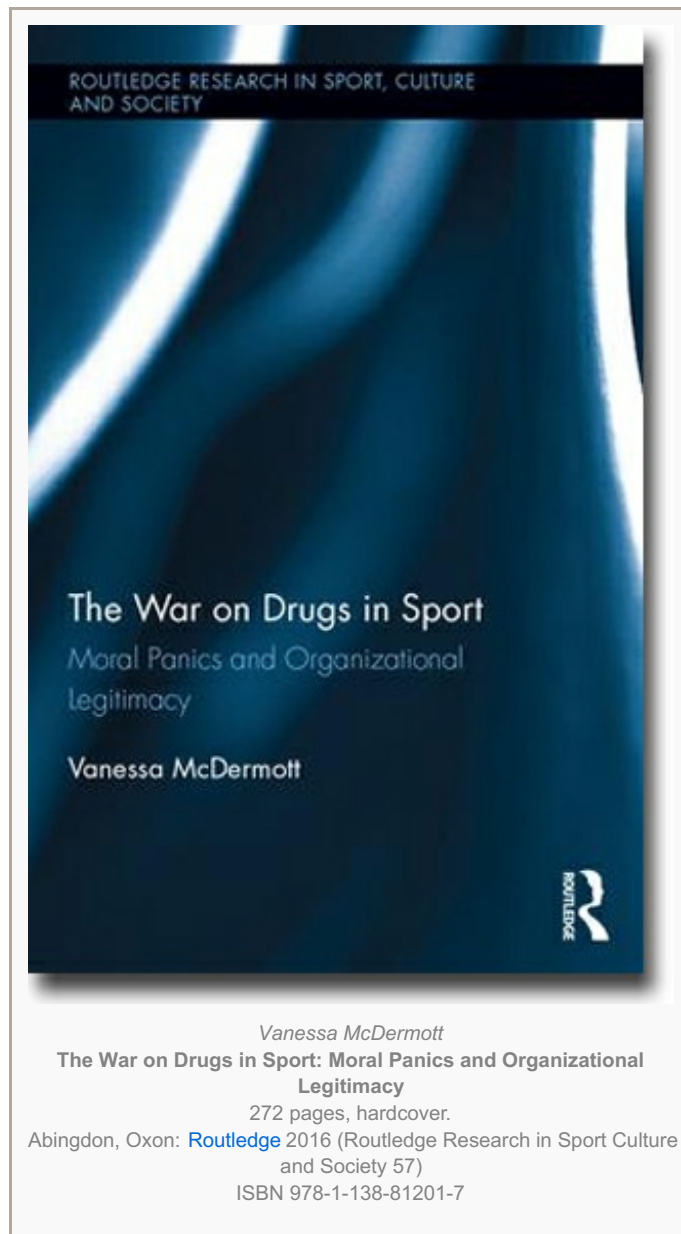


## Två aktuella böcker problematiserar den moraliska kampen mot dopning inom idrotten

Anna Efverström

Högskolan i Gävle

I idrottens antidopningsarbete riktas ofta insatserna mot den enskilda utövaren som förväntas tillägna sig de rätta värderingarna, inte fuska, lämna vistelserapporter och visa sin renhet genom att ställa upp på kontroller både under och utanför tävlingssituationer. Bestraffningar för brott mot reglerna är också till största delen individinriktade. Dock har intresset tilltagit för betydelsen av strukturerna inom idrottsorganisationer och länder för resultatet av det antidopningsarbete som bedrivs, inte minst genom den senaste tidens avslöjanden kring dopning och korruption inom friidrotten. Ungefär samtidigt som detta uppdagats och beskrivits i rapporter från WADA (World Anti-Doping Agency), har två böcker utkommit som problematiserar just strukturernas betydelse för de idrottande individernas villkor i antidopningsammanhang: *The War on Drugs in Sport* av Vanessa McDermott och *Testing for Athlete Citizenship* av Kathryn E. Henne. McDermott och Henne är båda hemmahörande vid australiensiska universitet och har tidigare arbetat tillsammans kring bl.a. styrning av och legitimitet för antidopningsarbete, områden som i övrigt inte varit särskilt framträdande i dopningsforskningen. Nu kommer de alltså nästan samtidigt ut med var sin bok som har gemensamma drag i det att de använder sig av delvis liknande metoder och fokuserar på antidopningsarbetets konsekvenser på utövarnas nivå. Dock har de olika infallsvinklar på och teoretiska inramningar av frågan. Ingen av författarna aspirerar på, som jag uppfattar det, att staka ut en ny väg för arbetet mot dopning och komma med färdiga lösningar, men lyfter på ett förtjänstfullt sätt fram aspekter som tidigare till stora delar negligerats av både policymakare och forskare.



I *The War on Drugs in Sport* använder Vanessa McDermott Cohens (1972) teori om moralpanik, vidareutvecklad av Goode & Ben-Yehuda (1994), för att förstå hur inflytelserika grupper kan styra debatter och hur detta ibland kan få extrema, orättvisa och marginaliserande konsekvenser för individer, dvs. hur idrottens styrande organ får inflytande över debatter om dopning inom idrotten och vilken följdverkan detta får på idrottsutövarnas nivå. Författaren är inte intresserad av att undersöka varför eller i vilken utsträckning idrottare dopar sig, utan vill istället ta in sociala strukturer som medier, idrotts- och antidopningsorganisationer i analysen vilket ger möjlighet att förstå hur dopning

har kommit att ses som ett socialt problem och vilka regleringar som införs som ett svar på detta. McDermott tar också in legitimitetsbegreppet i den teoretiska ramen, för att utöka analysen och visa hur styrande organ är beroende av att uppfattas som legitima för att kunna behålla kontrollen över verksamheten.

Teori om moralpanik och "folk devils" används för att visa hur den dopade idrottaren utmålas av antidopningsauktoriteter som avvikande, fuskande och omoralisk då ett framgångsrikt antidopningsarbete behöver ett subjekt mot vilket regleringarna kan införas. Författaren menar att konstruktionen av ett normavvikande beteende (i det här fallet dopning), där en grupp eller individ bär ansvaret för det problematiska beteendet, är centralt i moralpanikteorin då det ger motiv för exempelvis en institution att agera och reglera detta beteende. På så sätt vinner också institutionen legitimitet genom att visa handlingskraft gentemot det problematiska beteendet. McDermott identifierar medier som en institutionell nyckelaktör i skapandet och upprätthållandet av moralpanik, då de har stor inverkan på debatter och på inställningen hos idrottspublik och allmänhet.

*Den klassiska uppbyggnaden, säg vad du ska säga – säg det – och säg vad du har sagt, återkommer kanske något övertydligt i boken som helhet såväl som i varje kapitel.*

I det första kapitlet beskrivs och motiveras valet av det teoretiska perspektivet – moralpanik och legitimitet – genom att peka på behovet av att analysera dopningsfrågan ur ett samhällsperspektiv. Detta i stället för att, som i mycken tidigare forskning, fokusera på hur individers beteende ska hanteras. Jag uppfattar att det grundläggande intresset hos författaren är att belysa konsekvenserna av mediernas och organisationers agerande på idrottsutövarens nivå. I tre kapitel behandlas därefter olika fallstudier för att lyfta fram hur olika organisationers strider om legitimitet varit en viktig del i dopningsdebatten och påverkat antidopningsarbetet. Där visas hur internationella olympiska kommittéen under 1990-talet förlorade legitimitet i antidopningsfrågor vilket bidrog till bildandet av WADA 1999. En fallstudie visar också hur den australiensiska fotbollsligan och Australiens regering haft olika syften i arbetet mot droger och hur detta har påverkat utformandet av regelverk och policys. Därefter belyser McDermott närmare hur medier har spelat en viktig roll för hur angelägen dopningsfrågan ansetts vara i samhället, liksom hur detta har påverkat olika idrotts- och antidopningsorganisationers reaktioner på denna, som författaren menar, moralpanik. I bokens första del diskuteras alltså antidopning, moralpanik och legitimitet utifrån ett organisatoriskt perspektiv, även om konsekvenserna för utövarna också belyses. Sedan övergår analysen till "gräsrotsnivån", genom en intervjustudie med australiensiska idrottsutövare, tränare etc. På denna nivå förefaller det finnas en legitimitetskris för styrande organ även om synen på orsakerna till denna kris varierade bland de intervjuade. Författaren pekar på att intresset hittills varit svalt för att rikta fokus mot legitimiteten för antidopningsarbetets regelverk såväl som för olika intressenters interaktioner och vilka konsekvenser detta får på dopningsdebatten. Slutsatsen som dras är att anspråk på legitimitet inte kan tas för givna av antidopningsauktoriteter utan att dessa olika intressenter aktivt måste agera för att upprätthålla uppfattningar om legitimitet, och jag kan inte annat än hålla med. Om antidopningsauktoriteter vill upprätthålla antidopningsnormen krävs naturligtvis legitimitet för regleringar och deras genomförande hos dem som arbetet omfattar.

I *The War on Drugs in Sport* bygger McDermott upp argumentationen för sin tes om moralpanik och legitimitetskris väl genom kapitlen. Det är ett sammanhållet resonemang som binds ihop genom tydliga överbyggningar mellan de olika delarna. Den klassiska uppbyggnaden, säg vad du ska säga – säg det – och säg vad du har sagt, återkommer kanske något övertydligt i boken som helhet såväl som i varje kapitel. Dock bidrar det förstås till tillgängligheten och läsbarheten.

I *Testing for athlete citizenship* visar Kathryn E. Henne, genom arkivforskning och etnografiska studier, hur dopning har kommit att ses som förkastligt och därför reglerats inom idrotten, och hon vill därigenom också diskutera, mer övergripande, idrottens mening och idé. Den genomgående tesen är att elitidrottare måste visa sig värdiga för att få medborgarskap i idrottsvärlden – Athlete Citizenship. Atlet-medborgarna utgör en specifik transnationell grupp, eller en "kast" som Henne uttrycker det, vilkas kroppar är föremål för speciella reglerande tekniker i form av vetenskapliga verktyg och teknologiska praktiker, som exempelvis dopningstestning, medicinsk forskning och vistelserapporteringsystemet. Med hjälp av dessa tekniker avgörs vilka som hör till och vilka som exkluderas som

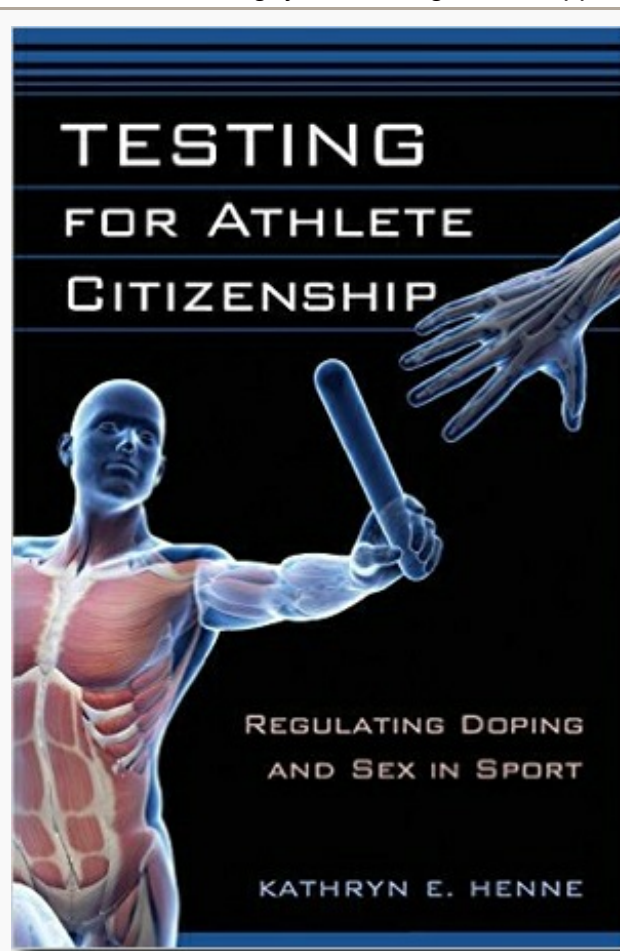
medborgare i denna kast. Henne menar att idén om detta medborgarskap är en drivkraft för antidopningsarbetet och dess strävan efter "fair play". Målet är inte bara att förhindra bruk av otillåtna medel utan också att skydda ideal om den renhet som idrottare ska förkroppsliga.

I bokens tre första kapitel beskriver och jämför Henne hur den dopade idrottsutövaren framställts i antidopningsretoriken över tid för att visa hur atlet-medborgarskapet vuxit fram och tagit form. I det fjärde kapitlet tas genusaspekter i medborgarskapet upp, bland annat genom en diskussion om könsutredningar som förekommit inom friidrotten, där Henne pekar på att idrottens traditionellt könade normer kring fysisk förmåga och kroppslighet även idag har inverkan på debatten om "a level plying field". I det femte kapitlet diskuteras hur antidopningsregleringar formats utifrån ett eurocentriskt perspektiv. En etnografisk studie på Nya Zeeland ligger till grund för slutsatser om att globala orättvisor i slutändan resulterar i att förfördelade idrottsutövare i vissa regioner får svårare att accepteras som atlet-medborgare och löper större risk att förlora sitt medborgarskap. Genom hela boken står atlet-medborgarskapet i centrum och jag uppfattar att författaren värnar om de enskilda idrottsutövarna, genom att visa hur ras, kön och klass påverkar möjligheterna för alla idrottare att spela med samma spelregler.

Henne har i sin bok fokus på organisation, regleringar, övervakning och styrning, men också på kropp och kroppslighet. Hon menar att antidopningsregleringar bidrar till en ordning där bara idealiserade kroppar värderas som rena och där de flesta idrottare misstänkliggörs. Gränserna mellan "rent och smutsigt", "naturligt och onaturligt" diskuteras i förhållande till exempelvis tillåtna prestationshöjare, vetenskapliga och teknologiska förbättringar och kosttillskott. En slutsats som dras är att dessa ytterlighetsbegrepp framställs som distinkta i antidopningsretoriken medan författaren menar att detta är konstgjorda dikotomier och att verkligheten är mycket mer mångfacetterad än så.

*Idrottarna förväntas att inte falla för frestelser likt andra människor, exempelvis genom bruk av så kallade "recreational drugs" som marijuana, vilket är förbjudet enligt dopningsreglementet.*

I det avslutande kapitlet drar Henne slutsatser om de konsekvenser som antidopningsregleringarna får på den praktiska nivån och hur antidopningsarbetets uppbyggnad bidrar till att forma atlet-medborgarskapet. De konsekvenser hon bl.a. pekar på är att resurser framför allt läggs på att motarbeta och bestraffa dopning och inte på att försöka förändra och förebygga. Detta, menar Henne, förfördelar vissa idrottare som utifrån ras, kön och klass i större utsträckning riskerar att straffas för dopning. Hon menar att detta förhållningssätt i regleringarna kan sägas vara en rest från amatörideal- och kolonialtiden. En annan konsekvens är att elitidrottare, som av många olika anledningar "måste prestera" och som har få alternativ till att bli bäst, är de som riskerar mest i den kommersialiserade idrotten. Reglerna kretsar kring individens beteenden, inte hur influenser från organisationer eller sponsorer påverkar, vilket innebär att det är idrottarna som får ta riskerna. Författaren pekar också på juridiska konsekvenser av de alltmer omfattande metoder och regler som tillämpas i antidopningsarbetet. Henne menar att



Kathryn E. Henne  
Testing for Athlete Citizenship: Regulating Doping and Sex in Sport  
232 sidor, paperback.  
New Brunswick, NJ: Rutgers University Press 2015  
ISBN 978-0-8135-6590-3

regelverket riskerar att bli inkompatibelt med samhällets rättsliga principer och framtida konflikter kan komma att handla om idrottares rättigheter i samband med dopningstester, vistelserapporteringssystemet och CAS' (Court of Arbitration for Sport) ställning som oberoende instans. Slutsatser om hur globala styrdokument och biomedicinsk vetenskap i form av testteknologi bidrar till atlet-medborgarskapet handlar bl.a. om att antidopningsarbetet inte har resulterat i en hälsosammare och mer jämlik idrott, utan i stället haft funktionen att skydda ett ideal och en myt om hur atlet-medborgare ska vara: en disciplinerad kropp som är moraliskt och biologiskt ren. Idrottarna förväntas att inte falla för frestelser likt andra människor, exempelvis genom bruk av så kallade "recreational drugs" som marijuana, vilket är förbjudet enligt dopningsreglementet. Ett sådant beteende resulterar i att medborgarskapet dras in. Henne vill problematisera hur antidopningsarbetet kan bli mer humant och hur komplexiteten som ligger i människors olikheter skulle kunna hanteras av antidopningsauktoriteter.

Författaren konkluderar själv i bokens avslutande kapitel att hennes arbete med boken "revealed a much more complicated picture of sport and its social entanglements than I initially expected". Jag håller med om att det framträder en något komplicerad bild men funderar också om författaren gör analysen onödigt slingrig genom att försöka gripa över många teoretiska infallsvinklar som exempelvis Foucaults biopolitik och governmentality, nyliberalism och risksamhället samt Douglas begrepp smuts som tillämpas tillsammans med juridiska analyser. Detta gör att det inte helt lätt att hänga med i svängarna i resonemangen och slutsatserna blir något yviga.

Både McDermott och Henne förefaller ha ett djupt engagemang och intresse för antidopningsarbetets konsekvenser på idrottsutövarnas nivå, om än från olika infallsvinklar. De problematiserar båda den moraliska kampen – the moral crusade – mot dopning inom idrotten och den normativa agenda som ibland förefaller styra antidopningsarbete. Henne uttrycker denna kamp som "an effort to legally condemn doping, a pursuit that aims to institutionalize a particular moral stance". Litteraturen kring doping och antidoping har, med några lysande undantag, hittills annars inte i någon nämnvärd utsträckning intagit ett kritiskt perspektiv på antidopningsarbetet utifrån konsekvenser på idrottsutövarnas nivå, utan ofta varit inriktade på organisationsnivån, med bl.a. rättssociologi och managementfrågor i fokus. Jag tycker att dessa två böcker ger ett viktigt bidrag till dopnings- och antidopningsdebatten och vidgar förhoppningsvis diskussionerna om konsekvenser av beslutsfattande och regleringar kring doping inom idrotten, framför allt konsekvenserna för dem som påverkas mest; idrottsutövarna.

**Copyright © Anna Efverström 2016**

## **Referenser**

**Cohen, Stanley (1972). *Folk devils and moral panics: the creation of the mods and rockers*. London: Routledge**

**Goode, Erich & Ben-Yehuda, Nachman (1994). *Moral panics: the social construction of deviance*. Cambridge, Mass.: Blackwell**